

FENOMENUL MIGRAȚIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ**THE PHENOMENON OF MIGRATION IN THE EUROPEAN UNION**

Alina Ligia Dumitrescu*

*Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România***Rezumat**

Articolul abordează fenomenul migrației în Uniunea Europeană (UE) pe baza analizei cantitative a datelor privind migrația în UE, dar și a analizei calitative a teoriilor privind migrația și a reglementărilor existente în UE în acest domeniu. Sunt prezentate teorii relevante privind migrația, precum și evoluția cadrului legislativ al UE vizând problematica abordată. Un rol important în cercetarea noastră revine examinării impactului demografic al valurilor migratorii asupra UE și a măsurilor privind stimularea integrării migranților. Autoarea își propune o abordare echilibrată a avantajelor și dezavantajelor migrației în spațiul comunitar, lăsând cititorului libertatea de a-și formula propriile concluzii pe baza acestei analize.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană (UE), migrație, impact, reglementări**Clasificare JEL:** J1, J11, J18, J15**Abstract**

This article analyzes the phenomenon of migration in the European Union (EU), using a quantitative analysis based on EU data, but also a qualitative analysis of the theories on migration and the EU regulations in this field. Some relevant theories on migration, as well as the evolution of the EU legal framework are presented. An important section of our research is assigned to the description of the demographic impact of the migratory flows and the measures to stimulate the integration of migrants. The author proposes a balanced approach to the advantages and disadvantages of migration in the Community space, leaving the reader the freedom to formulate his own conclusions based on the analysis carried out.

Key words: European Union (EU), migration, impact, regulations**JEL Classification:** J1, J11, J18, J15

*Autor de contact: Dr. Alina Ligia Dumitrescu, e-mail: alinaligia1@yahoo.com

1. Introducere

Fenomenul migrației presupune deplasarea persoanelor (indivizi, familie sau grupuri) dintr-un loc în altul cu intenția de a se stabili permanent sau temporar într-o locație nouă. Migrația poate fi voluntară (căutarea unui loc de muncă) sau forțată (război, calamități naturale). În funcție de locul de origine a migrantului, migrația la nivelul Uniunii Europene (UE) este de două tipuri: migrația intracomunitară (dintr-un stat membru în altul) și migrația extracomunitară (în afara spațiului UE).

Libera circulație a lucrătorilor poate fi privită în termeni sociologici ca o migrație intracomunitară, având un puternic impact negativ asupra echilibrului demografic din țările de origine a migranților, deoarece cu precădere persoanele tinere, active, apte de muncă sunt determinate și pregătite pentru a emigra în căutarea unui loc de muncă și a unui trai mai bun. Unul din efectele negative cele mai importante ale emigrației îl constituie așa-numitul fenomen al „exodului de creiere”, care reprezintă pierderea de forță de muncă educată și înalt calificată.

În 2015, România, Polonia, și Marea Britanie au fost țările cu cele mai mari fluxuri migratorii, urmate de Germania, Italia și Spania. Majoritatea noilor state membre au încă rate de emigrare mai mari decât media UE, cele mai ridicate niveluri regăsindu-se în Lituania, Letonia, Polonia și România (de două până la trei ori mai mari decât media UE). De asemenea, în ultimii doi ani migrația a continuat să crească și în Estonia, Croația, Ungaria și Slovenia.

Pe de altă parte, există și un impact economic pozitiv al migrației intracomunitare, în condițiile în care țara de origine câștigă pe termen scurt și mediu de pe urma remiterilor celor care lucrează în alte state membre. Potrivit estimărilor Băncii Mondiale, după trei ani de declin consecutiv, remiterile trimise către Europa și Asia Centrală au crescut în 2017 cu 20,9%. Cele mai importante transferuri de bani din această regiune au avut loc către Rusia (8 miliarde de dolari în 2017, față de 6,7 miliarde în 2016), Ucraina (7,9 miliarde în 2017 față de 6,1 miliarde în 2016), Polonia (6,8 miliarde în 2017 față de 6,1 miliarde în 2016) și România (4,9 miliarde comparativ cu 3,5 miliarde în 2016) (The World Bank, 2018).

În ceea ce privește țările de destinație, migrația (intracomunitară și extracomunitară) are un impact pozitiv prin câștigarea de forță de muncă educată, prin scăderea costurilor cu forța de muncă și prin contribuția imigranților la creșterea economică, dar poate produce și efecte negative, prin creșterea conflictelor pe piața muncii, prin majorarea costurilor sociale legate de integrarea migranților și, nu în ultimul rând, prin pericolul escaladării conflictelor de natură culturală sau etnică. În privința impactului asupra salariilor, acesta poate fi limitat prin împiedicarea reducerii salariilor sub nivelul legal admis, evitându-se așa-zisul fenomen de „dumping social”. Impactul negativ asupra finanțelor publice din statele de destinație ca urmare a costurilor asociate programelor de asistență socială a migranților este compensat prin integrarea acestora pe piața muncii și prin creșterea numărului de contribuabili, iar pe termen mediu și lung migrația poate avea un impact pozitiv asupra reducerii poverii ce apasă

bugetele asigurărilor sociale în multe state membre, ca urmare a fenomenului accentuat de îmbătrânire a populației.

Potrivit raportului Comisiei Europene privind migrația intracomunitară din 2017, Germania și Marea Britanie au fost principalele țări de destinație a migranților intracomunitari, în condițiile în care la nivelul anului 2016 aproximativ 50% dintre cetățenii din UE-28 care au migrat s-au îndreptat spre aceste două țări (Fries-Tersch, Tugran, Rossi & Bradley, 2018) Acest fenomen se datorează faptului că, începând cu anul 2015, fluxurile migratorii în ambele țări au crescut treptat, iar mobilitatea netă în Germania și Marea Britanie a fost de aproximativ patru ori mai mare decât în orice alt stat membru în 2015. Marea Britanie găzduiește cel mai mare număr de angajați proveniți din alte state membre în ultimii zece ani (1,8 milioane de persoane), iar Germania este considerată o țară tradițională de destinație, în condițiile în care s-au înregistrat intrări masive în ultimii doi ani, de 1,4 milioane de migranți extracomunitari. În plus, intrările anuale ale cetățenilor UE în Germania au crescut cu peste 250% între 2009 și 2015, în timp ce în Marea Britanie au sporit cu 60% (similar creșterii la nivelul UE).

Nu trebuie neglijat faptul că, problematica legată de libera circulație a forței de muncă continuă să fie un subiect fierbinte pe agenda comunitară, în condițiile în care a constituit obiectul unor dezbateri aprinse legate de Brexit. Viitoarele evoluții privind reglementările în domeniu vor depinde, în principal, de capacitatea statelor membre de a găsi soluții favorabile tuturor părților implicate, respectând în continuare principiile liberei circulații a forței de muncă.

Spania și Italia continuă să fie importante țări de destinație, atât pentru migrația intra, cât și extracomunitară, după Germania și Marea Britanie, dar nu și-au recăpătat atractivitatea deținută înainte de criza din 2008. În ultimii trei ani, influxurile de migranți în ambele țări au fost mai scăzute decât în 2009, în special în Italia, unde s-a înregistrat doar jumătate din nivelul intrărilor din 2009. O altă țară de destinație importantă este Franța, cu al cincilea cel mai mare număr de migranți din UE-28 și un număr important de intrări în 2015. După o creștere constantă ce a debutat în 2009, intrările de migranți în Austria au fost mai mari decât cele din Italia în anul 2015, ceea ce făcut ca Austria să devină a treia țară de destinație în UE în anul 2015. Olanda și Suedia sunt alte țări de destinație importante, care au înregistrat de asemenea creșteri ale intrărilor de forță de muncă migrantă în ultimii ani.

2. Teorii privind migrația

Potrivit lui Hein de Haas (2014), teoriile privind migrația se fundamentează pe patru dimensiuni analitice:

- *dimensiunea specifică nivelurilor utilizate: macro, mezzo și micro*, în funcție de care se determină folosirea diferitelor instrumente conceptuale de analiză;
- *dimensiunea geografică și dimensiunea regională* au o influență importantă asupra teoriilor aplicate. Astfel, teoria neoclasică, care se fundamentează

pe ipoteza că migrația este stimulată în primul rând de considerente economice raționale ale beneficiilor și costurilor, se poate aplica cu precădere migrației din țările bogate în care majoritatea oamenilor se confruntă relativ cu puține constrângeri de mobilitate;

- *dimensiunea cronologică*, potrivit căreia migrația poate varia în funcție de anumite perioade de timp favorabile deplasării;

- *dimensiunea socială*, care presupune faptul că migrația reprezintă un proces diferențiat social, în condițiile în care migrația are grade variate de aplicabilitate, în funcție de ocupațiile, abilitățile, veniturile sau grupurile etnice ale migrantilor. Clasa socială căreia îi aparține migrantul are o însemnătate mai mare ca oricând, în contextul în care politicile de imigrare favorizează din ce în ce mai mult pe cei cu un anumit statut social și profesional. Hein de Haas (2014) atrage atenția că „săracii migrează la fel de mult ca cei bogați”, dar o fac pe distanțe mai scurte și în condiții deseori nefavorabile, existând pericolul ca statutul lor „illegal” să faciliteze exploatarea acestora.

Boswell (2008) consideră că în cazul analizei migrației este dificil să se delimiteze clar granițele disciplinei economice de cele ale structurii sociale¹, având la bază un concept uniform de raționalitate, care presupune că indivizii doresc să-și maximizeze utilitatea prin mijloace raționale. Cu alte cuvinte, indivizii vor acționa pentru a-și maximiza utilitatea, având în vedere informațiile privind oportunitățile, dar luând în considerare și constrângerile externe.

Stark (1991) afirmă că familia influențează în mod decisiv decizia individului privind asumarea riscului căutării unei noi slujbe pe diferite piețe ale muncii. Ca atare, în opinia autorului, la baza luării deciziilor privind maximizarea utilității se află un grup de oameni, nu un singur individ. Ipoteza lui este că indivizii au un interes fundamental în bunăstarea familiei (a grupului) care nu este compatibil cu o ontologie² egoistă a deciziei în favoarea individului. În opinia lui Stark, decizia privind migrația implică o înlocuire a factorului decizional individual cu o unitate bine definită (familie sau gospodărie), în mod similar celui în care microeconomia consideră firma ca o unitate de maximizare a profitului.

Kurekova (2011) subliniază că, odată cu aderarea la UE a noilor state din Centrul și Estul Europei, s-a putut testa teoria neoclasică potrivit căreia migrația este determinată în principal de diferențele în ceea ce privește oportunitățile pe piețele muncii. Kurekova (2011) evidențiază că în spațiul comunitar migrația rezultă din diferențele salariale reale dintre țări care au grade eterogene ale dezvoltării pieței muncii. Conform acestei teorii, migrația este determinată de deosebirile geografice ale cererii și ofertei pe piața muncii, precum și de

¹ Potrivit teoriei sociologice, structura socială este un concept care exprimă modul de alcătuire și de funcționare a sistemului grupurilor sociale, interacțiunea, locul și rolul lor în dinamica socială pe o anumită treaptă de dezvoltare a societății.

² Ontologia este o ramură a filozofiei având drept obiect existența ca atare, trăsăturile și principiile comune oricărei existențe.

diferențele care rezultă din salariile dintre țările bogate în forță de muncă și țările bogate în capital.

Vanselow, Liebig & Koplanis (2016) atrag atenția că majoritatea studiilor empirice privind rolul migrației pe piața muncii se referă la impactul agregat sau la cel specific existent la nivel local, în defavoarea analizei unor studii de caz concrete. Cele mai multe cercetări ale autorilor menționați arată că nu există un efect negativ major al imigrației asupra salariilor locale și nici asupra locurilor de muncă, în timp ce o mică parte dintre analize arată că există doar un efect minim asupra pieței muncii din țara de destinație. În opinia autorilor, faptul că impactul rămâne la un nivel minim se datorează mai multor factori, respectiv:

- competențele migranților completează adesea pe cele ale nativilor;
- populația autohtonă ocupă locurile superioare pe scara ocupațională comparativ cu migranții;
- flexibilitatea forței de muncă autohtone este superioară migranților;
- impactul migrației poate fi diminuat prin procesele de ajustare, de exemplu, prin schimbări în structura industrială și tehnologiile de producție, precum și prin fluxurile de capital.

3. Evoluția reglementărilor privind libera circulație a persoanelor în UE

Libera circulație a persoanelor, care poate fi privită și ca un fenomen de migrație liberă în spațiul UE, este unul dintre pilonii principali ai pieței unice și a avut o evoluție treptată începând de la înființarea Comunității Europene în 1957 și până în prezent.

Încă din 1957, unul din cele două tratate fondatoare ale Comunității Economice Europene (Tratatul de la Roma) cuprindea principiile ce stabileau libera circulație a lucrătorilor prin eliminarea obstacolelor în calea mobilității forței de muncă între statele membre. Totuși, în acest tratat nu se făceau referiri la modalitățile de traducere în practică a acestor principii, în acel stadiu progresele în domeniul liberei circulații a forței de muncă bazându-se pe deciziile politice ale fiecărui stat membru. În articolele 48-51 ale Tratatului Comunității Economice Europene se făcea referire la eliminarea discriminărilor datorate naționalității, la creșterea mobilității forței de muncă, la colaborarea instituțiilor europene cu autoritățile naționale în vederea armonizării legislațiilor și eliminării restricțiilor și a protejării muncitorilor emigranți. În articolele 52-58 se făcea trimitere la dreptul de stabilire, care presupunea eliminarea unor restricții prin programe specifice și prin activitatea complexă a Consiliului și Comisiei Europene.

În anul 1985, Consiliul European relansează procesul de integrare europeană prin intermediul *Actului Unic European*. În acest document, piața internă este prezentată ca un spațiu fără granițe interioare, în care este asigurată libera circulație a persoanelor.

Din noiembrie 1993, după intrarea în vigoare a *Tratatului de la Maastricht*, cetățenii Uniunii Europene au putut să circule liber pe baza articolului 14 al tratatului, cât și a articolului 18 privind *cetățenia europeană*. Tratatul de la Maastricht cuprindea o serie de

aspecte privind politica de azil, traversarea granițelor externe ale Uniunii Europene, politica de imigrare, cunoscute generic sub denumirea de al III-lea pilon al Uniunii Europene. Cetățenia europeană definită prin Tratatul de la Maastricht include o serie de drepturi și obligații, precum și modalități de participare la viața politică a Uniunii. Prin acest tratat s-a urmărit crearea unei identități europene și implicarea activă a fiecărui cetățean din țările membre în procesul de integrare europeană.

În octombrie 1997 s-a semnat *Tratatul de la Amsterdam*, care asigura o perioadă de tranziție de cinci ani înainte ca prevederile comunitare să fie aplicate integral. În această perioadă de tranziție s-a urmărit crearea „unei zone de libertate, securitate și justiție”, fără controale la granițele interne, pentru toți cetățenii UE indiferent de naționalitate. În paralel, standardele comune impuneau controale la granițele externe ale Uniunii Europene pentru vize, politici de azil și imigrare.

În februarie 2001 s-a semnat *Tratatul de la Nisa*, pe baza căruia Consiliul UE a adoptat o serie de măsuri legate de libera circulație a persoanelor, esențială fiind impunerea unei *perioade de tranziție, în cursul căreia circulația cetățenilor din viitoarele state membre se realizau în mod limitat (numai pe baza permiselor de muncă)* timp de până la 7 ani. Legat de acest aspect, trebuie subliniat faptul că poziția comună în domeniul acquis-ului privind Capitolul 2 de negocieri referitor la libera circulație a persoanelor a fost abordată în mod substanțial în ultimul stadiu al procesului de pre-aderare, luându-se în considerare complexitatea politică și practică a problematicii sociale.

Directiva 2004/38 / CE a introdus cetățenia UE ca statut de bază pentru resortisanții statelor membre atunci când își exercită dreptul de a circula și de a locui în mod liber pe teritoriul UE. În primele trei luni, fiecare cetățean al UE are dreptul de a locui pe teritoriul unei alte țări UE fără alte condiții sau formalități, existând doar cerința de a deține o carte de identitate sau un pașaport valabil. Pentru perioade mai lungi de trei luni, statul membru gazdă poate solicita unui cetățean să-și înregistreze prezența într-un termen rezonabil și nediscriminatoriu. De asemenea, legislația secundară prevede norme mai detaliate de reglementare a liberei circulații decât *Directiva 2004/38 / CE* privind drepturile cetățenilor Uniunii și ale membrilor familiilor acestora să se mute și să locuiască în mod liber pe teritoriul statelor membre.

Regulamentul (UE) nr. 492/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 5 aprilie 2011 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Uniunii, în articolul 5 prevede că „libera circulație reprezintă un drept fundamental al lucrătorilor și familiilor acestora. Mobilitatea forței de muncă în cadrul Uniunii trebuie să constituie unul dintre mijloacele prin care li se garantează lucrătorilor posibilitatea de a-și îmbunătăți condițiile de viață și de muncă și de a avansa pe plan social, contribuind totodată la satisfacerea nevoilor economiilor statelor membre. Este necesară afirmarea dreptului tuturor lucrătorilor din statele membre de a desfășura, în cadrul Uniunii, o activitate la alegerea lor.”

4. Impactul demografic al migrației

4.1 Valurile migratorii în UE

Potrivit datelor Eurostat (2018a), în 2015, anul de boom al migrației în UE, cu precădere extracomunitare, un număr de 4,7 milioane de persoane au imigrat în unul dintre statele membre ale UE-28. Dintre cei 4,7 milioane de imigranți înregistrați în cursul anului 2015, se estimează că aproximativ 2,4 milioane erau cetățeni ai unor țări terțe, 1,4 milioane erau cetățeni ai unui alt stat membru al UE decât cel de destinație, circa 860.000 erau cetățeni ai statului membru al UE de destinație (de exemplu, resortisanți care „se întorc acasă” sau resortisanți născuți în străinătate) și aproximativ 19.000 erau apatrizi.

Tabelul 1: Imigrația la nivelul UE în funcție de țara de reședință anterioară, în 2015

Stat membru	Numărul total de imigranți (mii)	Imigrația intracomunitară		Imigrația extracomunitară		Migranți cu țară de reședință necunoscută	
		(mii)	(%)	(mii)	(%)	(mii)	(%)
Belgia	146,6	76,2	52,0	70,0	47,7	0,5	0,3
Bulgaria	25,2	7,1	28,1	18,1	71,7	0,1	0,3
R.Cehă	29,6	15,4	52,1	14,2	47,9	0,0	0,0
Danemarca	78,5	33,0	42,1	44,9	57,2	0,5	0,7
Germania	1.543,8	513,2	33,2	1.015,6	65,8	15,0	1,0
Estonia	154	102	66,3	4,5	29,1	0,7	4,6
Irlanda	76,9	38,7	50,3	38,2	49,7	0,0	0,0
Grecia	64,4	43,0	66,7	21,5	33,3	0,0	0,0
Spania	342,1	119,4	34,9	222,7	65,1	0,0	0,0
Franța	363,9	133,4	36,6	230,5	63,4	0,0	0,0
Croația	11,7	4,4	37,4	7,2	61,9	0,1	0,6
Italia	280,1	73,8	26,3	206,3	73,7	0,0	0,0
Cipru	15,2	8,3	54,7	6,9	45,3	0,0	0,0
Letonia	9,5	4,9	51,4	4,6	48,6	0,0	0,0
Lituania	22,1	15,4	69,4	6,7	30,4	0,0	0,2
Luxemburg	23,8	21,7	91,2	2,1	8,8	0,0	0,0
Ungaria	58,3	30,5	52,3	27,7	47,5	0,1	0,2
Malta	12,8	6,3	49,5	6,5	50,5	0,0	0,0
Olanda	166,9	78,0	46,7	87,6	52,5	1,3	0,8
Austria	166,3	71,1	42,7	90,1	54,2	5,1	3,1
Polonia	218,1	102,9	47,2	115,2	52,8	0,0	0,0
Portugalia	29,9	16,5	55,3	13,3	44,6	0,0	0,1
Romania	132,8	93,7	70,6	28,6	21,6	10,4	7,9
Slovenia	15,4	4,4	28,4	11,0	71,6	0,0	0,0
Slovacia	7,0	5,6	79,9	1,4	20,1	0,0	0,0
Finlanda	28,7	13,1	45,6	15,1	52,6	0,5	1,9
Suedia	134,2	38,1	28,4	92,7	69,0	3,5	2,6
M.Britanie	613,5	295,3	46,8	336,2	53,2	0,0	0,0

Sursa: Eurostat (2018a).

Germania a raportat cel mai mare număr total de imigranți (1.543.800) în 2015, fiind urmată de Marea Britanie (613.500), Franța (363.900), Spania (342.100) și Italia (280.100) (Tabelul 1). În paralel, Germania a raportat cel mai mare număr de emigranți în 2015

(347.200), fiind urmată de Spania (343.900), Marea Britanie (299.200), Franța (298.000) și Polonia (258.800). În 2015, 17 dintre statele membre ale UE au raportat o pondere mai mare a imigrării decât a emigrării, însă în Bulgaria, Irlanda, Grecia, Spania, Croația, Cipru, Polonia, Portugalia, România, Letonia și Lituania numărul emigranților a depășit numărul imigranților.

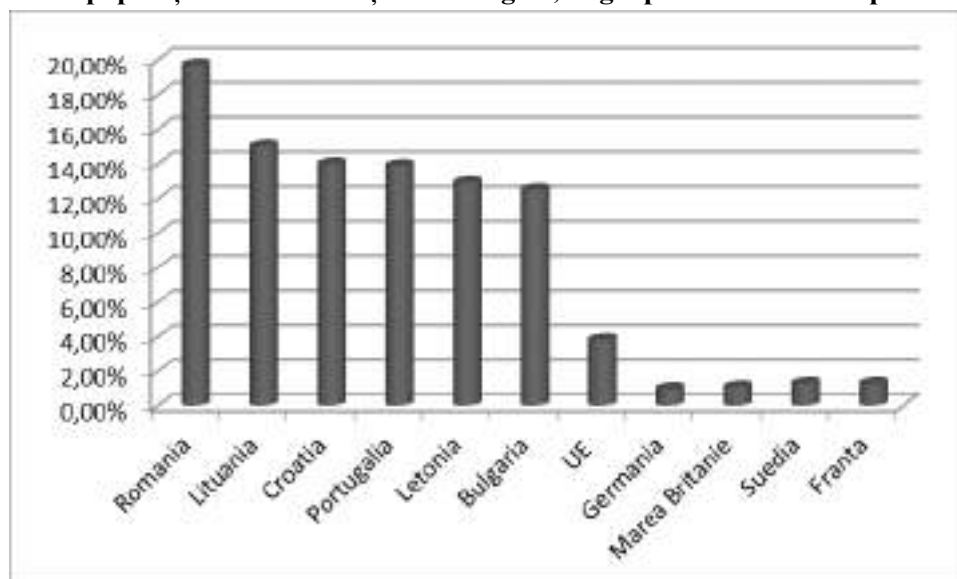
În ceea ce privește distribuția pe sexe a imigranților din statele membre ale UE în 2015, a existat o ușoară prevalență a bărbaților față de femei (56% comparativ cu 44%). Statul membru care a înregistrat cea mai mare pondere de imigranți de sex masculin a fost Germania (63%); în schimb, cea mai mare pondere de imigranți de sex feminin a fost consemnată în Cipru (57%). În 2015, imigranții din statele membre ale UE erau, în medie, mult mai tineri decât populația totală deja rezidentă în țara lor de destinație, în condițiile în care vârsta medie a imigranților din UE-28 în 2015 era de 27,5 ani.

Ulterior, în anul 2016, numărul imigranților a scăzut la 4,3 milioane de persoane. Dintre aceștia, 2,0 milioane persoane erau cetățeni din țări terțe, 1,3 milioane cetățeni ai unui stat membru diferit de cel la care au emigrat, în jur de 929.000 de persoane erau resortisanții sau resortisanții născuți în străinătate și circa 16.000 erau apatrizi. Germania a raportat cel mai mare număr total de imigranți (1.029.900) în 2016, urmat de Marea Britanie (589.000), Spania (414.700), Franța (378.100) și Italia (300.000).

La 1 ianuarie 2017, numărul de persoane care au reședința într-un stat membru al UE cu cetățenie dintr-o țară terță s-a ridicat la 21,6 milioane, reprezentând 4,2% din populația UE-28. În plus, la aceeași dată, într-unul dintre statele membre ale UE 16,9 milioane de persoane locuiau cu cetățenia unui alt stat membru al UE. În termeni absoluți, cel mai mare număr de cetățeni nerezidenți care locuiau în statele membre ale UE au fost localizați în Germania (9,2 milioane de persoane), Marea Britanie (6,1 milioane), Italia (5,0 milioane), Franța (4,6 milioane) și Spania (4,4 milioane). Cetățenii străini din aceste cinci state membre reprezentau împreună 76% din numărul total al cetățenilor străini care trăiesc în toate statele membre ale UE, în timp ce aceleași cinci state membre aveau o pondere de 63% în populația UE-28. În schimb, cetățenii străini reprezentau mai puțin de 1% din populația Poloniei și a României (0,6% în fiecare) și în Lituania (0,7%).

Un procentaj de 3,8% dintre cetățenii UE cu vârstă aptă de muncă (20-64 ani) aveau reședința în alt stat membru decât cel al cetățeniei lor în 2017. Această pondere a crescut de la 2,5% în urmă cu zece ani. Situația variază în rândul statelor membre de la 1,0% pentru cetățenii în vârstă aptă de muncă din Germania până la 19,7% pentru cetățenii din România. Ponderi ridicate ale lucrătorilor migranți au fost înregistrate de Lituania (15,0%), Croația (14,0%), Portugalia (13,9%), Letonia (12,9%) și Bulgaria (12,5%). Statele membre ale UE cu cea mai mică pondere a resortisanților mobili (din populația totală a țării) sunt Germania (1,0%), Marea Britanie (1,1%), Suedia și Franța (ambele 1,3%). Comparativ cu anul 2007, cota resortisanților români care trăiesc într-un alt stat membru a crescut cu 12,3 puncte procentuale. Letonia (10,0 p.p.), Lituania (9,5 p.p.) și Bulgaria (8,0 p.p.) au înregistrat de asemenea o creștere semnificativă (Figura1). Rata de ocupare a cetățenilor UE mobili este de 76,1%, fiind mai mare comparativ cu rata totală de ocupare de la nivel comunitar, care este de 72,1% (Eurostat, 2018c).

Figura 1: Cetățenii migranți din UE în vârstă de muncă (20-64 ani), pe țări de cetățenie, în 2017
(în % din populația rezidentă în țara de origine, în grupa de vârstă corespunzătoare)

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza datelor furnizate de Eurostat (2018c).

4.1 Prognoza demografică la orizontul anului 2080

Comparativ cu alte fenomene demografice (nașteri, decese), migrația este un proces cu implicații multivalente. Mai mult decât atât, migrația este văzută de numeroși experți în domeniul demografic ca un mijloc de contracarare a scăderii fertilității și a îmbătrânirii populației la nivelul Uniunii Europene.

O analiză mai detaliată a previziunilor pentru anul 2080 arată că țările europene cu cele mai mari populații vor fi Marea Britanie (82,4 milioane de locuitori), Franța (78,7 milioane de locuitori), Germania (77,8 milioane de locuitori), Italia (53,8 milioane de locuitori) și Spania (51,0 milioane de locuitori) (Eurostat, 2018b). Numărul populației este estimat să crească cu peste 35% în alte trei dintre țările europene: Luxemburg (unde se estimează un spor al populației cu 85,1%), Suedia (cu 46,1%) și Norvegia (cu 37,4%). Creșterea rapidă a populației anticipată pentru Luxemburg se bazează pe faptul că nivelurile relativ ridicate ale migrației nete observate în ultimul deceniu vor continua în următorii ani. Creșteri ușoare ale populației, situate între 25-35%, sunt estimate în Irlanda și Belgia, în timp ce numărul locuitorilor este de așteptat să sporească cu 15-20% în Danemarca, Malta, Cipru, Franța, Olanda și Austria, și cu mai puțin de 10% în Spania și Finlanda.

Tabelul 2: Balanța demografică a UE, 1 ianuarie 2016-1 ianuarie 2080
(în mii)

Țări europene	Populația - ianuarie 2016	Nașteri	Decese	Sporul natural al populației	Migrația netă	Evoluția populației	Populația prognozată - ianuarie 2080
UE-28	510279	327121	383991	-56870	65521	8652	518798
Belgia	11311	8866	8369	497	2405	2902	14189
Bulgaria	7154	3181	5622	-2441	-120	-2560	4593
R. Cehă	10554	6402	8101	-1699	923	-776	9778
Danemarca	5707	4324	4304	20	1131	1150	6858
Germania	82176	46050	64848	-18798	14442	-4356	77794
Estonia	1316	777	1014	-237	63	-174	1140
Irlanda	4725	4054	3197	857	700	1557	6221
Grecia	10784	4276	8058	-3780	260	-3519	7265
Spania	46440	31360	35194	-3834	8384	4550	50998
Franța	66760	54400	46803	7596	4430	12027	78689
Croația	4191	2034	3169	-1135	221	-914	3276
Italia	50666	29124	47870	-18746	11764	-5982	53785
Cipru	848	526	598	-72	228	157	1005
Letonia	1969	951	1502	-551	-134	-685	1284
Lituania	2889	1246	2037	-791	-439	-1230	1658
Luxemburg	576	572	488	84	406	490	1066
Ungaria	9830	5663	7777	-2113	9074	-1139	8692
Malta	434	305	341	-36	119	83	517
Olanda	16979	12615	12488	127	2621	2748	19726
Austria	8690	5783	6824	-1041	2422	1381	10072
Polonia	37967	18868	28421	-9553	631	-8923	29045
Portugalia	10341	4330	7908	-3579	817	-2762	7580
România	19760	10491	14634	-4144	-1063	-5207	14530
Slovenia	2064	1220	1563	-345	220	-126	1938
Slovakia	5426	3070	4101	-1031	319	-711	4715
Finlanda	5487	3547	4106	-560	651	90	5578
Suedia	9851	9291	7386	1905	2634	4539	14388
M. Britanie	65383	53794	47265	6529	10513	17042	82424
Norvegia	5214	4380	3797	584	1368	1952	7166

Sursa: Eurostat (2018b).

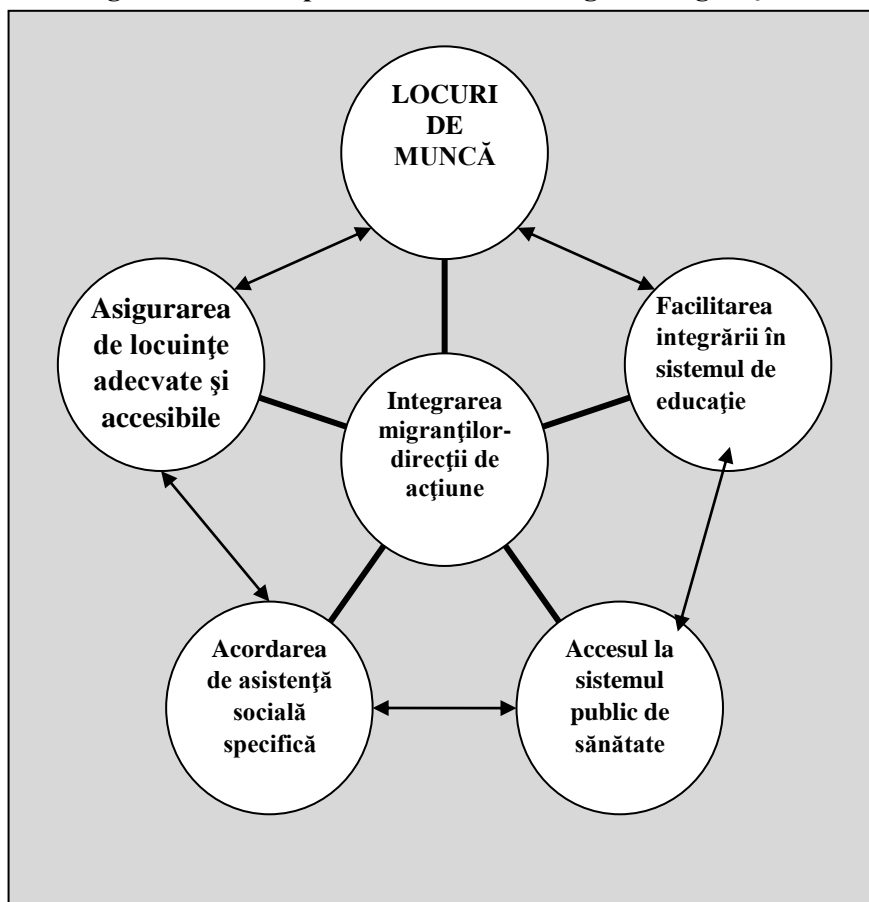
Se prognozează că numărul de locuitori va scădea în 15 state membre ale UE în perioada 2016-2080. Dintre acestea, se va înregistra o scădere relativ modestă a numărului total de locuitori din Germania, Slovenia și Republica Cehă (unde se așteaptă o reducere a populației cu 5-7%). În intervalul precizat, scăderea numărului de locuitori se estimează că se va situa între 11-13% în Italia, Ungaria, Slovacia și Estonia, în timp ce în Croația, Polonia, **România va fi de 26%**, iar în Portugalia între 22-27%. În Grecia, Letonia și Bulgaria se prognozează contracții mai mari – unde numărul total de locuitori se va diminua cu

aproximativ o treime –, în timp ce cea mai mare reducere a numărului total este prevăzută în Lituania, deoarece populația este anticipată a scădea cu 42,6% între 2016-2080 (Tabelul 2).

5. Măsuri pentru stimularea integrării migranților

Potrivit specialiștilor OCDE (2018), integrarea migranților se bazează pe implementarea unor politici sectoriale de susținere, care sunt prezentate în Figura 2.

Figura 2: Măsuri pentru stimularea integrării migranților

Sursa: Figură alcătuită de autor în baza literaturii de specialitate.

- **Integrarea migranților pe piața muncii.** Cererea de forță de muncă (calificată/necalificată) care poate fi asigurată de migranți variază foarte mult în spațiul geografic, de aceea o serie de regiuni au dezvoltat mecanisme pentru a-și evalua cererea și a atrage forța de muncă necesară din alte zone. Agențiile locale de ocupare a forței de muncă pot face cel mai eficient legătura între competențele și nevoile pieței muncii locale, prin gestionarea unor baze de date care conțin informații privind abilitățile nou-veniților. Crearea de noi oportunități pentru ca migranții să interacționeze în mod direct cu sectorul privat și public, respectiv servicii de tipul „go-to-place”, unde asociațiile de business, sindicatele și sectorul non-guvernamental pot face schimb de informații despre oportunitățile de ocupare și locurile de muncă

disponibile la nivel local. Facilitarea integrării pe piața muncii presupune asigurarea de cursuri de limbă și de stagii de pregătire profesională și formare continuă. De asemenea, organizațiile economiei sociale³, îndeosebi întreprinderile sociale, joacă un rol activ în special în promovarea inițiativelor pentru tinerii migranți. Economia socială joacă un rol esențial și în depășirea obstacolelor în calea integrării, prin îmbunătățirea rezultatelor ocupării forței de muncă și încurajarea incluziunii sociale în rândul migranților.

- **Asigurarea unor spații de locuit adecvate.** Sectorul imobiliar, și în special locuințele cu chirii mici, sunt foarte solicitate în marile orașe, iar sectorul locuințelor sociale este foarte limitat într-o serie de state. Pentru migranți, găsirea unei locuințe este un pas necesar spre legalitate și o condiție prealabilă pentru înregistrarea ca rezident într-o localitate. Deseori, migranții întâmpină dificultăți în accesarea de locuințe bune din cauza reglementărilor sau a discriminării. Migranții tind să caute soluții de locuit în cartiere în care locuiesc deja mari comunități de imigranți, existând un potențial fenomen de segregare. În urma crizei migranților din 2015, multe autorități locale au găsit fie soluții pe termen scurt, fie permanente de a asigura migranților locuințe sociale. Politicile sociale trebuie percepute ca fiind echitabile, în special în domeniul locuințelor sociale; tratamentele preferențiale pentru diferite grupuri (bazate pe statut juridic sau etnie) pot spori tensiunile sociale și pot duce la apariția „discriminării pozitive”.
- **Asigurarea asistenței sociale și a accesului la sistemul public de sănătate.** Autoritățile locale sociale asigură furnizarea de servicii sociale de bază (adăposturi, dușuri, hrană) care se adresează adesea nevoilor de bază ale migranților. În plus, unele orașe suplimentează cu alocațiile sociale (adică sprijin familial, indemnizații pentru copii, contribuții la șomaj etc.) și asigură serviciile de sănătate adaptate la necesitățile migranților (prevenire, îngrijire primară, spitale și centre de sănătate) grație finanțării pe plan local.
- **Promovarea accesului la sistemul de educație.** În general, scopul sistemului de educație este de a transfera rapid copiii din rândul migranților din clasele speciale de pregătire către clase obișnuite din învățământul public, evitându-se concentrarea elevilor din mediul migrant în anumite școli. O altă măsură privește reducerea barierelor pentru elevii din rândul migranților la educația vocațională. Spre exemplu, în Berlin, la grupa de vârstă de 18-21 de ani din rândul migranților, ponderea persoanelor care au participat la un program de ucenicie (învățământ dual) este în rândul femeilor de numai 5,4%, iar în rândul bărbaților de 4,8%, comparativ cu aceeași grupă de vârstă din cadrul populației autohtone, unde procentajul este de 16,8% pentru femei și de 21,3% pentru bărbați. Mai mult, specialiștii OCDE recomandă scurtarea timpului de formare profesională pentru persoanele care nu își pot permite să trăiască din salariile de ucenici pentru mult timp (OECD, 2018).

³ Economia socială, denumită și „economie solidară” sau „al treilea sector”, include forme diverse de organizare, cum ar fi cooperativele, societățile mutuale, asociațiile, fundațiile ș.a.

Potrivit aceleiași surse, mai multe țări (de exemplu, Australia, Danemarca, Germania, Elveția) oferă ucenicilor adulți experiență de muncă relevantă pentru a termina mai repede decât durata standard de pregătire.

6. Concluzii

Conform teoriilor vizând migrația, în contextul formulării unor politici publice privind acest fenomen în UE, trebuie realizată o distincție clară între migrații din motive economice, care sunt în general în căutarea unor locuri de muncă mai bine plătite și sunt în mare majoritate tineri, întreprinzători, calificați, și migrații politice sau refugiații, în rândul cărora există multe persoane care nu pot fi active pe piața muncii (copii, batrâni), dar și persoane cu o calificare modestă, care sunt mult mai vulnerabile în fața discriminărilor, atât pe piața muncii, cât și în societate, și necesită o protecție socială suplimentară din partea statului.

Pentru a avea o imagine mai clară asupra migrației, numeroși specialiști au analizat efectele economice ale acestui fenomen asupra statelor membre. Studiile recente asupra integrării europene și liberei circulații a forței de muncă relevă că statele membre de destinație au beneficiat de pe urma extinderii UE prin dezvoltarea oportunităților de afaceri și a comerțului cu ajutorul forței de muncă migrante. Pe de altă parte, din aceste studii rezultă că veniturile câștigate de imigranți nu împovărează populația autohtonă, deoarece aceste venituri sunt mai mici decât profiturile create de aceștia. De asemenea, migrația forței de muncă are un efect stimulant asupra investițiilor și consumului intern. Ca atare, ea oferă țărilor gazdă mai multe beneficii nete decât costuri sociale.

Unii cercetători în domeniu arată că procesul de imigrare poate avea doar un efect minim asupra șomajului din statele membre. În acest sens, trebuie făcută o distincție între distribuția de locuri de muncă existente în UE și crearea de noi locuri de muncă (îndeosebi în servicii de îngrijire la domiciliu a vârstnicilor, construcții pe scară redusă, munci slab calificate etc.), care nu se adresează populației autohtone.

În ceea ce privește impactul negativ al migrației asupra salariilor, acesta va fi limitat prin împiedicarea reducerii salariilor sub nivelul legal admis, evitându-se așa-zisul fenomen de „dumping social”. De asemenea, impactul negativ al migrației asupra finanțelor publice este neglijabil, influențând chiar pozitiv reducerea poverii asupra bugetelor asigurărilor sociale (în contextul fenomenului de îmbătrânire a populației), prin creșterea numărului de contribuabili.

În opinia noastră, impactul migrației poate fi mai puternic numai în cazul în care nivelul de pregătire a imigranților este ridicat, intrând în concurență cu populația autohtonă. Structura populației pe domenii de activitate arată că multe persoane din țările central și est-europene pot fi competitive în raport cu populația autohtonă, ceea ce explică rata de ocupare mult mai ridicată în rândul lucrătorilor migrați comunitari decât media ratei de ocupare la nivelul UE. În vederea evitării eventualelor efecte negative (dumping social, creșterea riscului de concediere a lucrătorilor din rândul populației autohtone), ar fi necesare atât flexibilizarea

activității instituțiilor care se ocupă de piața forței de muncă în tot spațiul UE, cât și consolidarea sistemelor de protecție socială în toate statele membre.

În condițiile integrării în UE a statelor din Centrul și Estul Europei s-a asigurat un flux mult mai liber de forță de muncă, ceea ce a determinat o alocare mai eficientă a resurselor umane în UE, a stimulat eficientizarea producției comunitare și a contribuit la creșterea competitivității produselor europene. De asemenea, prin libera circulație a persoanelor s-a amplificat creșterea bunăstării generale în spațiul UE, atât în statele membre de destinație prin creșterea contribuțiilor la asigurările sociale și a impozitelor plătite de lucrătorii migranți, cât și în statele de origine prin creșterea remiterilor.

Migrația este influențată de o combinație de factori economici (sărăcie, lipsa locurilor de muncă), de mediu (catastrofe naturale), politici (conflicte armate) și sociali (discriminare) în țara de origine a migranților. Pe de altă parte, migrația este stimulată și de factorii economici, sociali și politici din țara de destinație. De aceea, este evident că prosperitatea și stabilitatea politică a UE au exercitat o atracție considerabilă asupra imigranților, dar nu trebuie neglijat nici faptul că aceștia și-au adus contribuția în mare măsură la creșterea și dezvoltarea economică din statele gazdă ale UE.

Referințe bibliografice

- Boswell, C. (2008). Combining Economics and Sociology in Migration Theory, *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Taylor and Francis Online. Disponibil la: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691830801961589>
- Eurostat (2018a). *Migration and migrant population statistics*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics. Accesat la data de 31 mai 2018.
- Eurostat (2018b). *Population projections*. Disponibil la: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_in_the_EU_%E2%80%93_population_projections. Accesat la data de 31 mai 2018.
- Eurostat (2018c). *Newsrelease 28 mai 2018*. Disponibil la: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8926076/3-28052018-AP-EN.pdf/48c473e8-c2c1-4942-b2a4-5761edacda37>
- Fries-Tersch, E., Tugran, T., Rossi, L. & Bradley, H. (2018). *Annual report on intra-EU labour mobility 2017*, European Commission. Disponibil la: [file:///C:/Users/user/Downloads/Intra-EU%20labour%20mobility%202017%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Intra-EU%20labour%20mobility%202017%20(6).pdf)
- Hein de Haas (2014). *Migration Theory Quo Vadis? Working Papers 100*, International Migration Institute (IMI), Oxford Department of International Development (QEH), University of Oxford, November.
- Kurekova, L. (2017). *Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East West flows*. Disponibil la: https://cream.conference services.net/resources/952/2371/pdf/MECSC2011_0139_paper.pdf
- OECD (2018). *Working Together for Local Integration of Migrants and Refugees*. OECD Publishing, Paris. Disponibil la: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264085350-en>.
- Stark, O. (1991). *The Migration of Labor*. Blackwell Publishers. Cambridge.
- United Nations (2017). *International Migration Report 2017*. Disponibil la: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017.pdf>

Vanselow, A. M., Liebig, T., Kopanis, I. (2016), The economic impact of migration. Why the local level matters. *International Migration Outlook 2016*. OECDilibrary. Disponibil la: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2016_migr_outlook-2016-en

The World Bank (2018). *Migration and Remittances*. Disponibil la: <http://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remittances>

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Dumitrescu, A. L. (2018). Fenomenul migrației în Uniunea Europeană, *Revista de Economie Mondială*, 10(2), pp. 82-96
